

Yrjö Jahnssonin säätiön historiikki tiivistää talouden ja suomalaisen taloustieteen historian

Erkki Liikanen

Antti Suvanto:

Uudelle vuosituhannelle. Yrjö Jahnssonin säätiö 2000–2024.
Helsinki 2024.

Yrjö Jahnssonin säätiön me kaikki tunnemme. Professori Yrjö Jahnsson loi sen puolisonsa Hilman kanssa. Säätiö on ollut arvokas tukija taloustieteelle ja myös lääketieteelle. Antti Kuusterä kirjoitti arvokkaan 50-vuotishistorian pari vuosikymmentä sitten.

Kun nyt Antti Suvanto on tehnyt siihen jatko-osan, joka kattaa vuodet 2000–2024, odotin mielenkiinnolla, mitä uutta se tuo. Luettua ni kirjan olen vaikuttunut. Kirjasta tuli säätiön historian lisäksi synteesi kauden taloushistoriasta ja taloustieteestä Suomessa.

Antti Suvanto on kirjoittanut alkuun 100 sivun osuuden säätiöistä osana kolmatta sektoria ja Yrjö Jahnssonin säätiön varallisuuden tarinan. Säätiöitä on monia ja ne ovat puolustaneet asemaansa, erityisesti verovapautta. Muistan keskustelut, kun Suomessa siirryttiin veronhyvitysjärjestelmään ja siirryttiin kaksinkertaisesta verotuksesta yksinkertaiseen. Säätiöt olivat huolissaan. Uudistuksen puolustajat korostivat, että kun osinkojen verotus yksinkertaistuu, on kaikki syy olettaa, että osinkoja tullaan ajan

mittaan myöntämään enemmän. Oliko näin, sen voi myöhempi tutkimus tarkistaa.

Mielenkiintoista on Jahnssonin yhtiön varainhoito. Yrjö ja Hilma Jahnsson aloittivat sijoittamalla kivitaloihin. Vuokralaisia oli lukuisia ja säätiöllä oli paljon väkeä töissä. Suvannon historiikki kertoo, kuinka kiinteistöistä asteittain irrottauduttiin ja siirryttiin sijoitusmarkkinoille.

Sonera-riski oli vauhdittaja vuosituhannen alkuvuosina. Sonera oli huumassa sijoittanut toimilupiin Saksassa ja tästä seurasivat huomattavat alaskirjaukset. Yhtiö oli keskeinen vuokralainen ja tilat alkoivat tyhjentyä. Kiinteistöistä irtauduttiin. Säätiö joutui vähentämään apurahojen määrää.

Säätiöllä olikin finanssikriisin aikana huomattavat käteisvarat, jotka siirrettiin rahamarkkinatalletuksiin. Tuotot olivat tuolloin poikkeuksellisen korkeat. Vähitellen säätiö monipuolisti sijoitusportfoliotaan. Mentiin mukaan myös *private equity* -markkinoille. Kun säätiön toimitusjohtajalta Arto Alholta kysyttiin, miksi selvittiin niin hyvin, hän kertoi, että kyse oli myös hyvästä onnesta.

VTM Erkki Liikanen (erkki@eliikanen.fi) on nykyisin mm. Ajatuspaja Bruegelin johtokunnan puheenjohtaja sekä CFA Systemic Risk Councilin puheenjohtaja professori Simon Johnsonin kanssa.

”Alussa oli Arrow”.

1960-luvulta lähtien Lauri Puntila ja Jouko Paunio olivat kehittäneet ideaa kansainvälisten tutkijoiden kutsumiseksi Suomeen. Paunio oli ollut lukuvuoden 1962–1963 Yhdysvalloissa ja tutustunut siellä tuolloin 40-vuotiaaseen Kenneth Arrowiin. Hän oli taloustieteen suuri, nouseva nimi ja piti ensimmäisen Yrjö Jahnsson -luennon vuonna 1963. Arrow sai taloustieteen Nobelin muistopalkinnon vuonna 1972.

Monet taloustieteen suuret seurasivat. James Tobin piti juhluvuoronsa vuonna 1978 ja veti myös taloustieteen kurssia Suomessa. Hänen assistenttinaan oli Janet Yellen. Hän on palannut usein tuohon Suomi-kokemukseensa. Yellen oli panelistina Suomen Pankin 200-vuotisjuhlaseminaarissa vuonna 2011.

Suvannon kirjassa on lueteltu juhluvuorojen pitäjät. Heitä on ollut 23, ja 11 sai myöhemmin taloustieteen Nobelin muistopalkinnon, viimeisenä Daron Acemoglu. Tämä kertoo, kuinka lähellä Jahnsson-säätiötä ja sen asiantuntijat olivat taloustieteen huippua. Voidaanko Arto Alhon tavoin sanoa, että onneakin oli mukana? Se jääköön muiden arvioitavaksi.

Eurooppalaisen brändin vuoro

Ensimmäinen eurooppalainen tiedepalkinto myönnettiin vuonna 1993. Sen saivat Jean-Jacques Laffont ja Jean Tirole. He olivat tehneet paljon sääntelyä ja kannustimia koskevaa tutkimusta. Laffont menehtyi vakavaan sairauteen vuonna 2004. Jean Tirole sai taloustieteen muistopalkinnon vuonna 2014.

Vuonna 2013 säätiön eurooppalaisen tiedepalkinnon sai kaksi ranskalaista tutkijaa, Thomas Piketty ja Héléne Rey. Heidän luenton-

sa marraskuussa oli ikimuistoinen tapahtuma. Héléne Rey oli marraskuun viimeisessä menettänyt äänensä, mutta kamppaili luentonsa loppuun asti. Thomas Pikettyllä oli aineistoa ainakin kolmeen luentoon. Hän oli ekonomistien piirissä tunnettu, mutta ei vielä maailmannimi.

Olin kuuntelemassa luentoa ja selailin samaan aikaan Internetissä hänen julkaisujaan. Edellisellä viikolla oli ilmestynyt ranskan kielellä hänen teoksensa *Le Capital au XXI siècle*. Se oli niin kiinnostava, että Suomen Pankki järjesti talvella rahamuseossa keskustelun kirjasta. Palkintoraadissa ollut Juuso Välimäki ja Markus Haavio olivat keskustelijoina.

Huhtikuussa 2014 oli Kansainvälisen valuuttarahaston ja Maailmanpankin vuosikokous Washingtonissa. Pikettyyn teos oli juuri ilmestynyt englanniksi ja myytiin loppuun kaupungin kirjakaupoissa. Hänestä oli tullut taloustieteen rock-tähti. Héléne Reyn tutkijan ura on jatkunut vahvana. Hän on saanut useita arvostettuja palkintoja ja ollut mm. puhujana keskuspankkien Jackson Hole -symposiumissa.

Terveystaloustiede mukaan

Jouko Paunio toi terveystaloustieteen Suomeen. Yksi syy todennäköisesti oli Arrow'n tärkeä työ. Olisiko toinen kannustaja ollut se tosiasia, että Paunion kaksi nuorempaa veljeä olivat lääketieteen professoreja? Terveystaloustiede oli myös silta talous- ja lääketieteen välillä

Paunion ensimmäinen kirjoitus aiheesta ilmestyi Kansantaloudellisessa aikatauskirjassa 1975. Sattumoisin Duodecim-seuran Mikkelin osasto oli pyytännyt 20-vuotisjuhlaansa nuorta kansanedustajaa puhujaksi. Ahmin Paunion artikkelin ja rakensin esitelmän sen pohjalle.

Terveystaloustieteen saama tuki oli talous- ja lääketiedettä vähäisempää, mutta sen vaikutus oli suuri. 1970-luvulla Yorkin yliopistossa terveystaloustiedettä opiskelleet loivat pohjan alalle Suomessa. Harri Sintonen aloitti ja Unto Häkkinen jatkoi. Mikkeliläisestä koulutoveristani Markku Pekurisesta tuli myös tohtori ja professori. Lankoni Eero Linnakko oli Jahnssonin stipendiaatti Yorkissa.

Vahva Hilma

Yrjö ja Hilma Jahnsson loivat omaisuuden yhdessä, mutta Yrjön varhainen poismeno jätti Hilman avainasemaan myöhemmissä ratkaisuissa. Heidän ystävänsä L.A. Puntila esitti vuonna 1949, että säätiö perustettaisiin Suomen Kulttuurirahaston yhteyteen. Mutta Hilma oli lukenut Kauppalehdestä, että sen kunnia-asiamieheksi oli nimitetty J.K. Paasikivi ja aikaisemmin aseman oli saanut Risto Ryti. Vanhat oppiriidat Jahnssonin ja näiden välillä olivat jättäneet pysyvän jälkensä. Hilma ei hyväksynyt sitä missään tapauksessa ja säätiö jäi itsenäiseksi.

Hilma Jahnsson huolehti myös siitä, että säätiön ensisijaisena painopisteenä oli taloustiede. Taloustieteen osuus apurahoista nousi vähitellen kolmanneksesta 1960-luvun kahteen kolmannekseen. Taloustieteen monet tukimuodot on kirjassa hyvin kuvattu.

Kuinka suuri on Yrjö Jahnsson-säätiö?

Antti Suvanto kuvaa säätiön asemaa muiden joukossa. Siinä joukossa ei Jahnssonin säätiö ole suuri, mutta varsinkin taloustieteen ja terveystaloustieteen rahoittajana se on hyvin merkittä-

vä. OP-ryhmän tutkimussäätiö on suunnilleen samaa luokkaa. Useat säätiöt ovat rahoittaneet lääketiedettä.

Suomalaisen taloustieteen tunnetut nimet ovat olleet mukana säätiön hallinnossa, saaneet säätiöltä apurahoja tai tulleet säätiön palkitsemiksi. Ensimmäiset taloustieteen tiedepalkinnot saivat Jouko Paunio, Seppo Honkapohja, Erkki Koskela, Matti Pohjola, Bengt Holmström, Jukka Pekkarinen ja Pekka Sutela. Seppo Honkapohja oli pitkään taloustieteen tutkimusjohtajana, ja häntä seurasivat Jaakko Klander, Mika Widgrén, Hannu Vartiainen ja Ari Hyytinen

Helsinki Graduate School of Economics on ollut viimeisin, mutta hyvin tärkeä askel taloustieteen tutkimuksessa ja opetuksessa. Aalto-yliopisto, Helsingin yliopisto ja Hanken olivat sen perustajia. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus (VATT) ja sen taustalla valtiovarainministeriö, Suomen Pankki ja opetus- ja kulttuuriministeriö sitoutuivat alusta lähtien sen pitkäaikaiseen rahoitukseen. Näiden tahojen lisäksi Yrjö Jahnssonin säätiön panostus oli tärkeä. Sen suurin yksittäinen apurahapäätös liittyi juuri Helsinki GSE:n tukemiseen.

Lopuksi

Antti Suvanto valittaa, ettei hän voinut haastella vuosien mittaan toimintaan osallistuneita. Nyt neljännesvuosisataa kuvannut historia on 290 sivun mittainen. Ehkä näin oli parempi. Se on asiakirjoihin nojaava ja hyvin analyttinen. Hieno kirja, jopa oppikirja. Jos hän olisi lisäksi haastatellut kaikki, joilla on suuri merkitys Jahnssonin säätiön toiminnassa ja joiden toimintaa säätiö oli merkittävästi tukenut, olisi teoksesta tullut väistämättä moniosainen. □